

УДК 636. 082. 2. 11

В.М. Білошицький

к. с.-г. н., доцент
Державний агроекологічний університет**СЕЛЕКЦІЙНА РОБОТА З ХУДОБОЮ ПОЛІСЬКОЇ М'ЯСНОЇ ПОРОДИ**

Представлено основні напрямки в селекції поліської м'ясної породи на сучасному етапі. Наведені головні селекційні ознаки, та їх параметри.

Розвиток породи в значній мірі залежить від організації селекційної роботи. Основним напрямком в селекції поліської м'ясної породи на сучасному етапі слід вважати збільшення тварин бажаного типу за рахунок племінних заводів і племрепродукторів, а також нарощування масиву високопродуктивного поголів'я в товарних господарствах шляхом чистопородного розведення та поглинального схрещування.

Головними селекційними ознаками являються: плодючість, інтенсивність росту, жива маса у 15-місячному віці, крупність дорослих тварин, будова тіла, витрати кормів на одиницю продукції. У племінних господарствах також проводиться добір щодо легкості отелень, молочності корів, збереженості телят, забійних якостей, міцності копитного рогу, екстер'єрних ознак та ін.

Основними складовими селекційного процесу являються оцінка і добір бугаїв-плідників за власною продуктивністю та якістю нащадків, створення високопродуктивних селекційних стад, проведення індивідуального закріплення за відібраними матками кращих бугаїв-плідників породи, накопичення та раціональне використання сперми від бугаїв з високим селекційним індексом, використання розведення за лініями, створення племінної бази для розвитку породи.

Плодючість. Головним завданням при розведенні м'ясної худоби є забезпечення високої плодючості маточного поголів'я, тобто кожна корова повинна дати одне теля протягом року.

Скорочення віку парування ремонтних теличок сприяє підвищенню ефективності селекції. Тому доцільно парувати телиці у віці 18 місяців живою масою 420–460кг. При використанні теличок необхідно враховувати сезонність отелень. Частина теличок у стаді досягає віку 16–18 місяців восени. Якщо їх спарувати в цей час, тоді вони дадуть приплід у літні місяці, що не бажано. В такому випадку доцільно проводити парування у віці 15–16 місяців живою масою 360–400кг, або у більш старшому віці, щоб одержувати телят у зимово-весняний період.

Для інтенсивного використання маточного поголів'я необхідно проводити плідотворне осіменіння не пізніше 90 днів після отелу. Завдання відтворення передбачає одержання приплоду в сприятливий період року. Отели доцільно проводити в зимово-весняний період (лютий-квітень). В такому випадку отели нетелей необхідно проводити в грудні-січні.

В м'ясному скотарстві застосовується природне осіменіння тварин (вільний метод парування). Однак цей метод осіменіння не забезпечує високий рівень відтворення стада. При природному осіменінні вихід телят на 100 корів коливається в межах 60–70 голів, і тільки окремі господарства досягають показника 75, що являється дуже низьким і при такому рівні відтворення стада ведення м'ясної галузі буде обов'язково збитковим. Тому необхідно використовувати штучний метод осіменіння, або природне контрольоване парування. Застосування перерахованих методів будуть доповнювати один одного, і сприятимуть підвищенню відтворювальної здатності тварин.

При організації контрольованого природного парування за одним бугаєм слід закріпляти 60–80 маток, при застосуванні вільного парування – до 40 голів. Під час використання плідника необхідно постійно спостерігати за його фізіологічним станом, забезпечуючи систематичний ветеринарний контроль відповідно існуючих вимог. Вільне

використання плідника, як виняток, може допускатись у товарних стадах, які не вирощують телят для племінного використання. Гурти необхідно формувати невеликі – 60–80 голів.

При застосуванні штучного осіменіння в господарстві необхідно мати обладнану лабораторію, майданчик з кардою – розколом для виділення тварин в охоті і осіменіння, проведення акушерсько-гінекологічних обстежень. З метою виявлення причин порушення відтворювальних функцій, надання своєчасної допомоги і проведення лікувально-профілактичних робіт, що стимулюють статевої функції самок, необхідно не рідше одного разу в квартал проводити клініко-гінекологічне обстеження стада. Під особливим контролем повинні знаходитися корови, що не прийшли своєчасно в охоту, а також у яких були ускладнення під час отелень.

Високий показник відтворення стада можна досягти тільки при обов'язковому дотриманні всіх вимог проведення акушерсько-генетичної диспансеризації всього маточного поголів'я стада.

Легкість отелень відноситься до числа найважливіших при розведенні м'ясної худоби, коли прагнуть підвищити її плодючість. Це пояснюється тим, що легкі отелення сприяють зменшенню відсотку загибелі телят у перші дні їх життя і підвищенню економічної ефективності розведення м'ясної худоби. Для породи характерні легкі отели, тому в стаді доцільно залишати матки з перебігом отелу не нижче 4 бали і обов'язково враховувати хід перебігу отелів поліської м'ясної.

Жива маса – одна з ознак, що характеризує рост і розвиток тварини. Жива маса теляти при народженні є ефективним критерієм для оцінки труднощів отелень у м'ясних порід і генетично тісно пов'язана з тяжкими родами і одночасно з інтенсивністю росту. Коефіцієнт кореляції між живою масою бугайців при народженні і у 15місяців становить +0.70. Однак висока жива маса теляти при народженні призводить до ускладнених отелів і призводить до зменшення виходу телят. Тому селекція має бути спрямована на одержання при народженні телят живою масою 30–35 кг, що не призводить до виникнення ускладнень при отелах і забезпечить необхідне покращення генетичного потенціалу м'ясної продуктивності.

Молочність. У м'ясному скотарстві головний шлях одержання прибутку – збільшення живої маси телят при відлученні. Тому необхідно вести селекцію у напрямку отримання такого рівня молочності корів, при якому жива маса теляти у 6-місячному віці становила б 220–250кг. Дуже висока молочна продуктивність корови також небажана, оскільки теля, особливо в перші 10–15 днів після народження не висисає все молоко і така корова часто хворіє на мастит. Телята біля таких корів часто страждають проносами. Збільшення надоїв самок і оптимальної живої маси молодняка при відлученні супроводжується погіршенням відтворної здатності корови.

Крунність корів визначається їх живою масою і розвитком скелету. Корів слід відбирати високорослих, які відрізняються довгорослістю, високою продуктивністю.

Вимоги до живої маси корів, кг:

- корів-первісток 500 – 550
- корів другого отелу 550 – 600
- корів III отелу і старші 600 – 650

Такі корови забезпечують високу продуктивність, використовуються у стаді 12 років і більше, вигодовують важчих телят, різняться високою плодючістю і легкістю отелень, мають гарні материнські якості.

Екстер'єр та конституція. Важливе значення при доборі тварин м'ясного напрямку продуктивності відіграє оцінка тварин за екстер'єром та конституцією, адже за ними в значній мірі можна визначити продуктивність та ознаки породи, лінії, окремого стада. Шкала оцінки екстер'єру поліської м'ясної породи представлена в таблиці.

Таблиця

Екстер'єрні ознаки поліської м'ясної худоби

Загальний розвиток і стат	Бажана характеристика	Допустиме проявлення
Загальний вигляд, розвиток і вираженість типу породи	Пропорційна тілобудова, широкий і округлий тулуб з гарно вираженим типом породи	Добре розвинені м'язи, міцний не грубий кістяк
Масць	Світло-полова	Полова
Голова	Невелика, легка, укорочена, широкий прямий профіль	Невелика, легка, дещо видовжена з незначним вогнутим профілем
Роги	Комолість	Рогатість, комолість
Шия	Коротка, товста, гарно обмускулена, без великої кількості складок	Коротка, товста, гарно обмускулена
Холка, спина, попереk	Широка, довга, рівна, добре виповнена м'язами, верхня лінія спини рівна	Широка, довга, дещо роздвосна
Крижі	Рівні, широкі, довгі, гарно обмускулені.	Рівні, широкі, довгі.
Стегна	Широкі, виповнені, внутрішня частина л'яжки м'ясиста, шуп має пряму і низько-опущену лінію	Широкі, виповнені
Черевко	Помірної величини, циліндричне	Помірної величини циліндричне
Вим'я	Середньої величини, ванно-чашеподібної форми	Середньої величини, округлої форми
Ноги	Правильно поставлені, міцні, довгі, з міцним копитним рогом	Правильно поставлені, міцні, з міцним копитним рогом

При оцінці екстер'єру м'ясної худоби особлива увага звертається на вираженість типу породи, на ширину грудей, спини, понереку, крижів, їх обмускуленість, на глибину грудей, розвиток м'язів на стегнах.

Основні недоліки, що зустрічаються в породі: недостатній розвиток м'язової тканини, вузькотілість, звислість заду.

Подальша робота з породою повинна спрямовуватись на покращення м'ясних форм і особливо задньої частини тулубу, підвищення відтворювальної здатності, підвищення інтенсивності росту, покращення м'ясних якостей.

Цільові стандарти породи:

- масць світла, тварини довгі, широкотілі з невеликою головою і короткою шиею, глибокою грудною кліткою, з добре розвиненою задньою третиною тулубу;
- відтворна здатність не нижче 90 %;
- легкість отелень не нижче 4 балів;
- жива маса бугаїв-плідників 1000–1200кг, повновікових корів – 600–650кг, бугайців у 15-місячному віці 550–600кг, телиць у 17–18-місячному віці 420–460 кг;
- молодняк характеризується стійкістю до травних та легеневих захворювань;
- забійний вихід у бугайців в 18-місячному віці – 65 %, вміст кісток у туші 15 %, індекс м'ясності – 6;
- витрати кормів на 1кг приросту живої маси не більше 8,0 кормових одиниць;
- тварини здатні поїдати велику кількість грубих та соковитих кормів, особливо добре споживають пасовища і пасовищні корми;
- кількість ліній – 6;
- швидкість росту бугайців після відлучення – 1250 – 1500 г;
- маса туші бугайців у 18-місячному віці – 350 – 380 кг;

Одним із головних чинників у розвитку породи являється створення оптимальної структури. В породі виділяються погані, середні, добрі і биковиробничі корови. Це маточне поголів'я знаходиться в товарних стадах, на племрепродукторах і племзаводах. Телички для

відтворення вирощуються в усіх стадах від добрих середніх і биковиробничих корів. Бугайців для племінного використання вирощується тільки від відібраних корів племзаводів. Ці бугаї та їх сперма використовуються на частині маточного поголів'я в племрепродукторах та в дуже обмежених об'ємах на племзаводах з метою оцінки їх за власною продуктивністю та якістю нащадків. Дочірні генерації за продуктивністю знову утворюють варіаційні ряди, що дають середню величину меншу, рівну або більшу ніж середня величина відповідного ряду матерів. Виявлені бугаї-поліпшувачі використовуються в племзаводах для спаровування з кращими коровами, для послідовного покращення існуючих ліній за рахунок використання неспоріднених покращувачів (в окремих випадках – для спорідненого розведення). Молоді бугайці із племзаводів постійно ставляться на оцінку по розробленій схемі на елевєрі ТОВ “Поліський” та Новоград-Волинському племпідприємстві Житомирської області і фермерського господарства “Клен” Львівської області.
